

A tíz esztendeig tartó trójai háború utolsó időszakáról, a legvéresebb összecsapásokról és a görögök győzelméről szól a Homérosznak tulajdonított elbeszélő költemény, az *Íliász*. Csakhogy az *Íliász*ből nemigen következtethetünk a történelmi eseményekre, és az sem tudható, élt-e egyáltalán Homérosz nevű költő, akiért az ókorban hét város versengett, mindegyik állította, hogy a saját szülöttje. A tudósok azt is vitatják, hogy az *Íliász* folytatásának tekinthető *Odüsszeiát* ugyanaz a költő írta. Egyáltalán: ki és mikor írta le a szájhagyomány útján terjedő műveket? Mert kétségtelen, az európai kultúra alapját adó költői elbeszélések *léteznek* - te is kézbe veheted a könyveket vagy számítógépen olvashatod Devecseri Gábor fordításában. És valóban megtámadták a görögök Tróját - talán az időszámítás előtti 13. században -, egyszerű gazdasági érdekek, zsákmányszerzés miatt. Igaz, roppant nagy képzelőerő kell ahhoz, hogy a mai Törökország területén található Trójában valaki *ráismerjen* az elbeszélte események helyszínére. De gondold csak el: a szájról szájra szálló *Íliász* énekeit (a részeket, fejezeteket énekeknek nevezték, mert valóban énekelték a verset) az időszámítás előtti

8. században adhatta elő a feltételezett Homérosz. A háború után körülbelül fél évezreddel. Mennyi történetváltozat keringett közben!

A görög mitológia fő jellemzője amúgy is a változékonyság, s hogy a történeteknek nincs kezdete és befejezése. De hát milyen esemény lenne alkalmas kezdésnek, hiszen minden viszályt az emberként féltékenykedő, hiú és indulatos istenek szítanak. A halandó hősök sorsa pedig születésük előtt eldőlt. Így van ez a legdicsebbnek tartott görög hős, Akhilleusz esetében is - ráadásul ő halandó félisten.

Tehát az *Íliász* is a dolgok közepébe vág: az első ének a sértődött Akhilleuszról mesél, aki kivonja magát a harcokból, bár tudja, hogy ezzel a görögök vesztét okozza. Kisgyerek módjára panaszkodik istennő anyjának, Thetisznek. A tengerben lakó Thetisz pedig az „égi orom”-ra szállva kérleli a főisten Zeust, hogy kegyetlenül büntesse a fiát kismizmiző görögöket.

A szörnyű csapások hatására aztán kiengesztelő követség megy Akhilleuszhoz - hiába, a legvitézesebb

A sánta isten remeke



harcos szíve egyelőre „méregtől duzzad”, és nincs senki, aki szép szóval haragját csitíthatná.

Akhilleusz apja halandó ember, de Thetisz mindent elkövet fia születésekor, hogy a gyereket a „nemmúlók” közé emelje. Bemártja a sebezhetetlenséget biztosító Sztüx folyó vizébe is, csak hogy ahol fogja a kis testet, a boka fölött, nem éri az oltalmazó víz. A trójai háború végkifejletekor – erről az *Íliász* már nem énekel – itt fúródik belé a mérgezett nyílvevessző. (A sarokcsomhoz tapadó ínt egyébként Achillesz-ínnak nevezik, az emberi testben ez a leghosszabb és legsérülékenyebb ín. Sportolók különösen gyakran szenvednek szakadásától, gyulladásától.)

Patroklosz, Akhilleusz legjobb barátja segíteni akar a szövetséges görögöknek, s elkéri és magára ölti a rettegett erejű vitéz harci felszerelését. A trójaiak, amint meglátják Akhilleusz „híres hadivért”-jét, „az ezüstszőgű érc kardot”, az „erős nagy pajzsot meg a kitűnően-vert sisakot”, megriadnak, legszívesebben elmenekülnének. De már nem lehet. A csata áldozata lesz a hős Patroklosz is. Akhilleusz gyászába lelkifurdalás vegyül, őrvjögve bosszút esküszik.

Thetisz meg újra közbenjár fia érdekében – ezúttal a sánta kovács-istent keresi fel. Tudja, hogy Héphasztosz (ejtsd: héfasztosz) szívesen teljesíti kérését, mert annak idején, amikor Héra istennő Zeusz ellen lázadva egymaga, apa nélkül hozott világra gyereket, de rúttságától eliszonyodva ledobta az Olimposzról, éppen Thetisz mentette meg és rejtegette, sőt, az ő segítségével tanulta ki Héphasztosz a kovácsmesterséget.

A „nagyhírű sánta” megígéri, hogy „gyönyörű fegyverzet”-et készít. Aranyból, ezüsből,

„nempuhuló réz”-ből és ónból „erős pajzsot kalapált” – aztán „Ráremekelte a földet, rá az eget meg a tengert...”, és innentől az *Íliász* tizennyolcadik éneke egyre szenvedélyesebben, szinte leállíthatatlanul zengi, mi mindent örökített meg a kovács. A tudósok úgy vélik, ez az ének évszázadokkal későbbi betoldás, mert az időszámítás előtti 8. sz.-ban még nem ismerték ezeket az ötvös-fogásokat. Lehet. De az igazán különös, hogy Homérosz – vagy akár ki volt is a dalnok – nemcsak a teljes és ugyancsak zsúfolt világmindenséget sorolja, a Fiastyúk csillagképtől városokig és szántóföldekig, hanem történéseket is elbeszél. Mindazt, ami térben és időben (!) is játszódik, legfeljebb hosszú film jeleníthetné meg. Mert hadseregek csapnak össze, elaggottak, asszonyok és gyerekek érkeznek, hírnökök kiáltanak, pereskedők esküdöznek, lakodalomban mulatnak, földet művelnek, szüretelnek, temetnek, a tehének bögnék és az oroslánok feltépik a bika bőrét a pajzsra. Lányok és ifjak meg-megperdülnek, szökellnek a táncban, míg „az isteni dalnok lantszava szól”.

Az Akhilleusz pajzsáról szóló ének a kozmosz és az emberi élet egyik leggazdagabb és legtömörebb bemutatása.

Thetisz elégedetten vitte fiának – de miért?, kérdezheted teljes joggal. Minek kellett az alsó lábszár alatti ín kivételével mindenütt sebezhetetlen hősnek? Ha valaki, hát Thetisz tudta, hogy a remekmű sem védi meg rövid életre ítélt fiát. Talán mert a jóslat ellenére mégiscsak próbálkozott. Anyaöztöne hajtotta?

Az *Íliász* gyakorlatiasabb választ sugall: a csodálatos pajzs félelmetes az ellenségnek.

Nem véd, hanem elrettent. LEVENDEL JÚLIA